

Μητροπολίτης Μάνης: “Ο Ακάθιστος Ύμνος”

Μητροπολιτικό Έργο / Ι.Μ. Μάνης

Του Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Μάνης κ. Χρυσοστόμου Γ΄

Ένα από τά ωραιότερα ποιήματα τῆς ἐκκλησιαστικῆς φιλολογίας καί εἰδικότερα τῆς ὕμνογραφίας εἶναι ὁ Ἀκάθιστος Ὑμνος ἢ «οἱ Χαιρετισμοί τῆς Θεοτόκου».

Πρόκειται για ένα αριστούργημα έγκωμίων προς την Παναγία, μέ καλλιέπεια, σπάνιες λέξεις, θαυμάσιες έκφράσεις και βαθύτατα θεολογικά νοήματα. Ποίος είναι ο ποιητής δέν γνωρίζουμε έπακριβώς. Άλλοι θεωρούν τόν Πατριάρχη Κωνσταντινουπόλεως Σέργιο, άλλοι τόν λόγιον Γεώργιον Πισίδην και άλλοι άλλους μελετητές. Έκείνο όμως πού έχει ιδιαίτερη αξία είναι ή έμπνευση και ή ποιητική δύναμη τοῦ ύμνογράφου μέ τήν τονική ρυθμοποιία τῶν στίχων, τίς παρηχήσεις, τά όμοιοκατάληκτα, τίς έκφραστικές εικόνες από τή ζωή τῶν ανθρώπων και τή βιβλική ιστορία. Πολλές μάλιστα άπ' αὐτές τίς ποιητικές εικόνες τοῦ Ὑμνου κοσμοῦν τίς θολωτές άψίδες τῶν ναῶν, πολλῶν ιερῶν μονῶν και έντύπων βιβλίων.

Ὁ Ἀκάθιστος Ὑμνος, ό όποίος έψάλη για πρώτη φορά στό ναό τῆς Παναγίας τῶν Βλαχερνῶν στήν Πόλη κατά τήν παννύχιον εύχαριστήριον τελετήν τόν 7ον αἰῶνα και μάλιστα σέ στιγμές ψυχικῆς άνατάσεως και εύλαβείας ίσταμένων ὄλων, έχει καθιερωθεῖ νά ψάλλεται τμηματικά κατά τίς τέσσερις πρώτες Παρασκευές τῆς Μεγάλης Τεσσαρακοστῆς και όλόκληρος τήν προτελευταία Παρασκευή πρό τῆς Μεγάλης Ἑβδομάδος. Ἀποτελεῖται άπό είκοσιτέσσερις «οἴκους» (στροφές) όπου ό καθένας άρχίζει μέ ένα γράμμα τῆς αλφαβήτου (Α-Ω). Ἔχουμε άκόμη και δύο έφύμνια τό: «Χαῖρε Νύμφη Ἀνύμφευτε» και τό «Ἀλληλούϊα».

Ἀξίζει νά δώσουμε κάποια έρμηνευτικά σχόλια σέ μερικούς στίχους τοῦ Ἀκαθίστου Ὑμνου. Είναι ένα δείγμα τῆς ποιητικῆς ωραιότητος και τοῦ βαθέος θεολογικοῦ νοήματος.

«Ἄγγελος πρωτοστάτης οὐρανόθεν επέμφθη εἰπεῖν τῇ Θεοτόκῃ τὸ 'Χαῖρε'».

Πρωτοστάτης, ό αρχηγός τῶν ταγμάτων, ό Ἀρχάγγελος Γαβριήλ άποστέλλεται από τόν Θεόν προς τήν Παναγίαν για νά τῆς άναγγεῖλει τό χαρμόσυνο γεγονός τῆς ένανθρωπήσεως τοῦ Υἱοῦ και Λόγου τοῦ Θεοῦ. Πρόκειται για τό γεγονός τοῦ Εὐαγγελισμοῦ, τό όποιο μόνον ό εύαγγελιστής Λουκάς μᾶς τό διασώζει και περιγράφει στό α' κεφ. τοῦ Εὐαγγέλιου του και στους στίχους 26-38.

«Χαῖρε, δι' ἧς νεουργεῖται ή κτίσις, Χαῖρε, δι' ἧς βρεφουργεῖται ό Κτίστης».

Εἶναι μία ωραία αντίθεση πού καταδεικνύει τήν άπεριόριστη τοῦ Θεοῦ στοργή και άγάπη προς τόν άνθρωπο, δηλαδή ό Κτίστης, ό Δημιουργός τοῦ κόσμου κυοφορεῖται, βρεφουργεῖται (=γίνεται βρέφος) για νά νεουργήσει, νά καθάρει, νά ανανεώσει μέ τό Σταυρό τήν μολυνθεῖσα και διαφθαρεῖσα από τίς άμαρτίες ανθρωπότητα. Ἡ Θεία Δημιουργία φέρει τήν ανακαίνιση.

Χαῖρε τὸ τῶν Ἀγγέλων πολυθρύλητον θαῦμα, χαῖρε τὸ τῶν δαιμόνων πολυθρήνητον τραῦμα».

Ὅλα τά υπέρ τούς φυσικούς νόμους γενόμενα όνομάζονται θαύματα. Κατά τήν

τέλεσιν τῶν θαυμάτων, στήν Ἁγία Γραφή, οὔτε ὁ Θεός ἀλλοιοῦται, οὔτε ἡ φυσική τάξις διαφθείρεται. Ἔτσι ἡ Γέννηση τοῦ Χριστοῦ, εἶναι τό μέγα θαῦμα. Τό θαῦμα πού προξένησε κατάπληξη στούς ἀγγέλους καί στούς ἀνθρώπους, περιλάλητο καί πολυθύλητον θαῦμα, πού γέμισε χαρά τόν οὐράνιο πνευματικό κόσμο.

Ἀλλά συνάμα καθίσταται τό θαῦμα αὐτό τραῦμα πού ἔφερε θλίψη καί πολύ θρῆνο γιά τούς δαίμονες. Τραυματίστηκαν οἱ δαίμονες, γιατί ἔβλεπαν ἀφ' ἑνός μέν τήν ἄπειρη ἀγάπη τοῦ Θεοῦ πρός τόν ἄνθρωπο, ἀφ' ἑτέρου δέ τό ναυάγιο τῆς σατανικῆς τους ἐνεργείας, πού ἀπέβλεπε στήν ἐξόντωση τοῦ ἀνθρώπου. Γιατί εἶναι μισόκαλος καί ἀνθρωποκτόνος ὁ διάβολος.

«Ἐχουσα θεοδόχον ἡ Παρθένος τήν μήτραν ἀνέδραμε πρός τήν Ἑλισάβετ, τὸ δὲ βρέφος ἐκείνης εὐθύς ἐπιγνὼν τὸν ταύτης ἀσπασμὸν ἔχαιρε καὶ ἄλμασιν ὡς ᾄσμασιν ἐβόα πρός τήν Θεοτόκον».

Ἐδῶ εἶναι ἡ ἐπίσκεψις τῆς Θεοτόκου πρός τήν γραῖαν ἐξαδέλφην της Ἑλισάβετ, ὅπως μᾶς διηγεῖται ὁ Εὐαγγελιστὴς Λουκᾶς (Λουκ. α' 39-45) μετὰ τὸν Εὐαγγελισμόν. Ἡ Παναγία μετὰ τὸν Εὐαγγελισμόν γίνεται πλέον Θεοδόχος. Φωτισθεῖσα ἡ Ἑλισάβετ ἀπὸ τό Ἅγιον Πνεῦμα ὀνομάζει τήν Παναγία «Εὐλογημένη! σύ ἐν γυναιξὶ καὶ εὐλογημένος ὁ καρπὸς τῆς κοιλίας σου» καὶ ἀκόμη τήν ἀποκαλεῖ «μητέρα τοῦ Κυρίου της»! Τότε κατὰ τὸν χαιρετισμὸν αὐτόν, τό βρέφος τῆς Ἑλισάβετ, δηλαδή ὁ Ἰωάννης, μέ σκιρτήματα ἐν εἰδὶ ἀσμάτων χαιρετᾷ, χαίρεται, προσκυνεῖ καὶ ὁ ὕμνογράφος θέτει τώρα στό στόμα τοῦ Ἰωάννου Προδρόμου τά «χαῖρε» πρός τήν Θεοτόκο.

«Χαῖρε ἄρουρα βλαστάνουσα εὐφορίαν οἰκτιρμῶν, χαῖρε τράπεζα βαστάζουσα εὐθηνίαν ἰλασμῶν» (ἄρώω=ἄρῳ σημαίνει ὀργώνω, ἄρουρα=εὐφορος καὶ καρποφόρος γῆ).

Χαῖρε λοιπόν γῆ πού ἀντὶ γιὰ βλαστούς ἔχεις ἄφθονη συμπόνοια, ἀγάπη. Χαῖρε τραπέζι πού πάνω σου ἔχεις ἄφθονο ἔλεος. Ἡ Παναγία κατέστη προστάτις καὶ πονετική μάνα γιὰ κάθε δυστυχῆ καὶ ταλαιπωρημένο ἄνθρωπο. Σφίγγει στή μητρική της ἀγκαλιά καὶ σπογγίζει τῆς πικρίας τά δάκρυα. Σφόγγισε τά δάκρυα τῆς Εὗας.

«Κήρυκες θεοφόροι γεγονότες οἱ Μάγοι, ὑπέστρεψαν εἰς τήν Βαβυλῶνα... ἀφέντες τὸν Ἡρώδη ὡς ληρώδη μὴ εἰδότα ψάλλειν, Ἀλληλούϊα» (λήρος εἶναι ἡ φλυαρία, μωρολογία, ἡ ἐλαφρότης). Οἱ μάγοι ᾄψαν τὸν Ἡρώδη καὶ ἐκεῖνος ὡς ἀνόητος, μωρολόγος καὶ παράφρων διέταξε τὴ σφαγὴ τῶν νηπίων. Ἀντὶ νὰ προσκυνήσει καὶ αὐτός ὡς οἱ Μάγοι καὶ νὰ ψάλλει «Ἀλληλούϊα», ἔπραξε ἀνοήτως μαινόμενος.

«Χαῖρε, θάλασσα ποντίσασα Φαραῶ τὸν νοητόν. Χαῖρε, πέτρα ἡ ποτίσασα τοὺς διψῶντας τὴν ζωὴν».

Ἐδῶ, ὠραιοτάτη παρομοίωση! Ἡ Παναγία χαιρετίζεται ὡς γεννήσασα τὸν Χριστόν

καί Σωτήρα μας, ὁ Ὅποιος διὰ τοῦ θανάτου Του καί τῆς διδασκαλίας Του κατεπόντισε τόν νοητό Φαραώ, τόν ἐχθρόν τοῦ ἀνθρώπου, δηλαδή τόν διάβολον, ὁ ὅποιος ἐτυράννησε τούς ἀνθρώπους γιά αἰῶνες, ὅπως καί τυράννησαν τούς Ἰσραηλῖτες οἱ Φαραώ στήν Αἴγυπτο. Ἡ πέτρα ἔρχεται καί θυμίζει τήν πέτρα πού ὁ Μωυσῆς ἐκτύπησε καί ἐκ τῆς ὁποίας στήν ἔρημο ἐξῆλθε ὕδωρ καί ξεδίψασαν οἱ Ἰσραηλῖτες. Ἔτσι ἡ ἀνθρωπότητα διψῶσα καί τυραννούμενη ἀπό τήν ἀθεία καί ἁμαρτία, μέ τόν Χριστό ξεδιψᾷ καί σώζει. «Ὅς δ' ἂν πῖν ἐκ τοῦ ὕδατος οὗ ἐγώ δώσω αὐτῷ οὐ μή διψήσῃ εἰς τόν αἰῶνα» (Ἰω. 4,14).

«Μέλλοντος Συμεῶνος τοῦ παρόντος αἰῶνος μεθίστασθαι τοῦ ἀπατεῶνος ἐπεδόθης ὡς βρέφος αὐτῷ ἀλλ' ἐγνώσθης τούτῳ καί Θεὸς τέλειος».

Ἐδῶ εἶναι ἀπό τό κατά Λουκᾶν Εὐαγγέλιο ἡ Ὑπαπαντή τοῦ Κυρίου. Ἐπῆγε ἡ Παναγία τόν Ἰησοῦ στό ναό ὅταν ἱερεὺς ἦταν ὁ γηραιός Συμεών, ὁ εὐλαβής καί δίκαιος. Αὐτός βρισκόταν πρός δυσμάς τοῦ βίου του. Ἐπλησίαζε ὁ χρόνος νά φύγῃ ἀπό τόν μάταιο τοῦτο κόσμος. Ἀλλ' εἶχε χρηματισθεῖ κατ' ὄναρ παρά τοῦ Θεοῦ ὅτι δέν θά ἀποθάνει πρίν δεῖ τόν Χριστό. Ἔτσι καί ἔγινε. Ὅταν τόν κράτησε στήν ἀγκαλιά Του τό βρέφος ὡς ἄνθρωπον διέγνωσε συγχρόνως ὅτι ὁ ὑπ' αὐτοῦ κρατούμενος ἦτο καί τέλειος Θεός. Καί εἶπε: «Νῦν ἀπολύεις τόν δοῦλον Σου Δέσποτα ἐν εἰρήνῃ ὅτι εἶδον οἱ ὀφθαλμοί μου τό σωτήριόν σου...». Ὅποια ψυχική ἀγαλλίαση!

«Νέαν ἔδειξε κτίσιν ἐμφανίσας ὁ Κτίστης ὑμῖν τοῖς ὑπ' αὐτοῦ γενομένοις».

Νέα δημιουργία ἔκανε ὁ Δημιουργός καί τή φανέρωσε σέ μᾶς τά πλάσματά του μέ τή γέννηση τοῦ Χριστοῦ ἀπό τήν Παναγία. Νέα κτίση εἶναι ἡ ἀνακαινισθεῖσα διὰ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ κατάσταση τῆς ἀνθρωπότητος. Παλαιά κτίση εἶναι ἡ κατάσταση τοῦ ἀνθρώπου πού ἁμαρτάνει καί γίνεται παραβάτης τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ.

«Χαῖρε, δένδρον ἀγλαόκαρπον, ἐξ οὗ τρέφονται πιστοί. Χαῖρε, ξύλον εὐσκιόφυλλον, ὅφ' οὗ σκέπονται πολλοί».

Ἡ Παναγία εἶναι ὡς δένδρο γεμᾶτο ἀπό εὐχυμους μεστούς καρπούς ἀπό τό ὅποιο τρέφονται οἱ πιστοί χριστιανοί. Ἄλλη ὠραία εἰκόνα γιά τήν Παναγία εἶναι ἐκείνη τοῦ δένδρου μέ καλή σκιά, κάτω τοῦ ὁποίου εὐρίσκουν προστασία πολλοί πιστοί. Τά ἀτροφικά καί μαραμένα δένδρα τῆς εἰδωλολατρίας ἐξηράνθησαν καί κατέπεσαν καί ἀντ' αὐτῶν ἀνέθαλε τό εὐσκιόφυλλον τοῦ Χριστιανισμοῦ δένδρον, τό φυτευθέν ὑπό τοῦ Χριστοῦ καί κατ' ἐπέκτασιν δένδρον εἶναι ἡ θεία Διδασκαλία, τό Εὐαγγέλιον. Εἶναι ὁ τοῦ Σταυροῦ λόγος κάτω ἀπό τόν Ὅποιον σκεπάζονται, παρηγοροῦνται καί εὐεργετοῦνται οἱ πιστοί.

«Ξένον τόκον ἰδόντες, ξενωθῶμεν τοῦ κόσμου τὸν νοῦν εἰς οὐρανὸν μεταθέντες».

Ἐπειδὴ ἀξιωθήκαμε καί εἶδαμε τήν παράδοξη γέννηση τοῦ Κυρίου, τό μέγα

Μυστήριο τῆς ἐνανθρωπήσεως, τότε ἄς ἀποξενωθοῦμε ἀπό τόν ἁμαρτωλό κόσμο καί ἄς ἀνεβοῦμε πνευματικά. Εἶναι χαρακτηριστικό ὅτι οἱ ἀσκητικοί Πατέρες ὁμιλοῦν γιά ξενιτεία τοῦ κόσμου, γιά ἀποξένωση ἀπό τήν ἁμαρτωλότητα τῶν ἐγκοσμίων καί φθαρτῶν πραγμάτων.

«Χαῖρε Θεοῦ ἀχωρήτου χώρα».

Χαῖρε, ὑπεραγία Θεοτόκε, σύ πού χώρεσες στήν κοιλία σου τό Θεό, Ἐκεῖνον πού δέν μπορεῖ νά χωρέσει πουθενά. Στά ἰδιώματα τοῦ Θεοῦ εἶναι τό ἄπειρον, τό ἀχώρητον καί ἡ πανταχοῦ παρουσία.

«Πᾶσα φύσις ἀγγέλων κατεπλάγη τὸ μέγα τῆς σῆς ἐνανθρωπήσεως ἔργον».

Ὅλα τά τάγματα τοῦ ἀγγελικοῦ κόσμου ἔμειναν ἔκπληκτα ἀπό τήν ἐνανθρώπηση τοῦ Υἱοῦ καί Λόγου τοῦ Θεοῦ.

«Ρήτορας πολυφθόγγους ὡς ἰχθύας ἀφώνους ὀρῶμεν ἐπὶ σοὶ Θεοτόκε».

Βλέπουμε ὅτι μπροστά σου Θεοτόκε φοβεροί ρήτορες ἔχουν μείνει ἄφωνοι σάν ψάρια γιατί ἀδυνατοῦν νά ἐξηγήσουν τό πῶς «καί Παρθένος μένεις καί τεκεῖν ἴσχυσας». Εἶναι τό Μέγα καί Ἱερό Μυστήριο τό ὁποῖο διηκόνησε ἡ Θεοτόκος καί τό Ἅγιο Πνεῦμα ἐνήργησε!

Στήν ἴδια γραμμή καί τά ὑπόλοιπα «χαῖρε»: «Χαῖρε φιλοσόφους ἀσόφους δεικνύουσα/χαῖρε τεχνολόγους ἀλόγους ἐλέγχουσα/χαῖρε ὅτι ἐμωράνθησαν οἱ δεινοί συζητηταί/χαῖρε τῶν Ἀθηναίων τὰς πλοκάς διασπῶσα».

Ὁ Ὑμνωδός θέλει μ' αὐτές τίς φράσεις νά παραστήσῃ τήν ἀνωτερότητα τοῦ Χριστιανισμοῦ καί τήν ὑπέρβαση τῶν φιλοσοφικῶν συστημάτων.

«Χαῖρε ὀλκάς τῶν θελόντων σωθῆναι, χαῖρε, λιμὴν τῶν τοῦ βίου πλωτήρων».

Εἶναι καί αὐτή μία ωραιότατη εἰκόνα καί παρομοίωση. Δηλαδή, Χαῖρε, ἐσύ πού εἶσαι τό ἀσφαλές καράβι γιά ὅσους θέλουν νά σωθοῦν καί τό λιμάνι γιά ὅσους πλέουν στό πέλαγος τῆς ζωῆς.

«Τεῖχος εἶ τῶν παρθένων, Θεοτόκε Παρθένε».

Ἡ Θεοτόκος στέκεται ὡς προστατευτικό καί ἀκατάβλητο τεῖχος τῶν παρθένων καί ἐγκωμιάζεται ἡ καθαρότητα καί ἡ ἀγιότητα. Γι' αὐτό καί ὅλως ἰδιαιτέρως τιμᾶται στίς Ἱερές Μονές.

«Ἰσαρίθμους γὰρ τῇ ψάμμῳ ῥῥάς ἂν προσφέρωμέν σοι Βασιλεῦ Ἅγιε, οὐδὲν τελοῦμεν ἄξιον, ὣν δέδωκας ἡμῖν».

Λέγει ὁ ἱερός ὑμνογράφος καί μαζί του καί ἐμεῖς: Ἄν σοῦ προσφέρουμε τόσους πολλούς ψαλμούς ὅσοι οἱ κόκκοι τῆς ἄμμου, τίποτε δέν κάνουμε ἀντάξιο γι' αὐτά πού μᾶς ἔχεις δώσει. Τυχάνει καθῆκον μας ἱερότατο, ἡ εὐγνωμοσύνη μας πρὸς

τόν Θεό, γι' αυτό καί μακρυά από μᾶς κάθε ἀχαριστία.

«Χαῖρε κρατὴρ κερνῶν ἀγαλλίασιν».

Καί αὐτή εἶναι μία ὑπέροχη εἰκόνα: Χαῖρε, Ἐσύ πού σάν κρατῆρας μᾶς προσφέρεις μεγάλη χαρά. Γνωστός ὁ κρατὴρ τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων, τό ὠραῖο κεράμινον ἢ μετάλλινον ἀγγεῖον ὅπου ὁ οἰνοχόος στίς ἐστιάσεις ἀνακάτευε οἶνον καί ὕδωρ. Ἡ Παναγία παρομοιάζεται ἐδῶ ὡς κρατὴρ πού δίδει χαρά.

«Χαῖρε, χρωτὸς τοῦ ἐμοῦ θεραπεία. Χαῖρε, ψυχῆς τῆς ἐμῆς σωτηρία».

Χαῖρε σύ θεραπεία τοῦ σώματός μου καί μαζί μέ τήν ὑγεία τοῦ σώματος καί σωτηρία τῆς ψυχῆς!

Ἀλήθεια, πόσο θά ἔπρεπε, αὐτό τό ποιητικό δημιούργημα τό ὑψηλῆς πνοῆς καί θεϊκῆς ἐμπνεύσεως νά μελετᾶται καί νά ἐρμηνεύεται ἀκόμα καί στά σχολεῖα μας; Τῷ ὄντι ἀποτελεῖ θησαύρισμα τῆς πολιτιστικῆς μας κληρονομιάς.